EXPOZIȚIA „ARTĂ POPULARĂ DIN RENANIA"

Dr. Georgeta STOICA

Între 7 mai și 21 iunie 1970, a fost deschisă, în cele două săli de la Muzeul satului, expoziția „Artă populară din Renania". În continuare expoziția a fost deschisă la Iași și Cluj.

Expoziția, care aparține Muzeului renan în aer liber din Kommern, constituie o prezentare cuprinzătoare a genurilor artei populare: ceramică, lemn, metal, piese de port, ilustrînd spiritul creator al populației din această parte a R.F. a Germaniei.

Dintre toate categoriile de obiecte reprezentate în expoziție se distinge în mod deosebit ceramica, ce ocupă aproape în întregime prima sală. Sînt prezentate aici 321 piese de ceramică de diferite forme, decorate în tehnici deosebite, provenind din șapte centre producătoare.

Primul grup de vase ce atrage atenția în expoziție, provine din Siegburg (Bonn), centru care a lucrat neîntrerupt din secolul al XII-lea pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea. Producția de „gresie de Siegburg", care a ajuns pînă în Olanda, Insulele britanice și Scandinavia este reprezentată prin 74 de piese provenind din diferite perioade de dezvoltare. Astfel, se poate constata că pentru prima perioadă — secolele XII—XIII — sînt caracteristice vasele pentru masă — pocale, cești, urcioare — și pentru gătit — oale biliforme sau cu trei picioare — cu decorație modestă. În sec. al XIV-lea se poate vorbi deja despre gresia propriu-zisă; vasele pentru masă ocupă locul predominant. La începutul secolului al XV-lea, apar vasele cu glazură de sare, cu forme mai variate, în special urcioare, cupe, pocale și cești. Tot acum s-au cristalizat anumite „tipuri — standard", dintre care menționăm urcioarele înalte și înguste și cupele plate. În dezvoltarea centrului de la Siegburg, sec. al XV-lea și prima jumătate a sec. al XVI-lea pot fi considerate perioade de producție maximă, iar a doua jumătate a sec. al XVI-lea marchează epoca de înflorire artistică. În această perioadă „predomină decorația cu aplicații în relief avînd teme din mitologie, scene biblice și alegorii sau, mai simplu, steme și portrete de principi. Ca urmare a Războiului de 30 de ani, producția centrului decade, o parte din olari emigrînd la Raeren și Westerwald.

O poziție centrală ocupă, în cadrul sălii, olăria din lut smălțuit . Cele mai vechi exemplare provin din sec. al XIV-lea. Această categorie de ceramică se remarcă printr-o mare bogăție de forme, care cuprind vasele folosite la vatră (tigăi plate cu trei picioare, oale) și vasele de masă (străchini, farfurii, cești). Din punct de vedere al decorului, vasele smălțuite se evidențiază printr-o paletă cromatică mai vie, bazată pe brun, galben, verde și prin folosirea motivelor geometrice sau vegetale, în compoziții bine armonizate.

Din sec. al XVIII-lea provin cîteva străchini de nuntă cu caracter decorativ, cu scene figurale, lucrate în regiunea Rinului inferior.

Este de remarcat că din cadrul celor 104 piese, care formează grupul ceramicii smălțuite, multe prezintă similitudini de decor cu ceramica populară românească.

Din același grup se detașează două categorii aparte: plastică mică—jucării, madone pentru altare de casă și cahlele pentru sobe, cu o decorație foarte interesantă.

Alături de ceramica smălțuită sînt expuse 19 piese produse la Köln și Frechen. În cadrul celor două centre — în care tradiția se continuă neîntrerupt din evul mediu pînă în epoca modernă, în ceea ce privește olăria de lut apare în sec. al XV-lea gresia, sub influența centrului de la Siegburg. Spre deosebire de acesta, vasele celor două centre au o linie proprie, bine distinctă și vădesc o mai mare sensibilitate în realizarea decorului. Suprafața vaselor cu glazură de sare este de un brun roșcat, foarte plăcut la vedere. Decorul cel mai caracteristic pentru vasele de Köln și Frechen îl constituie masca cu barbă, „Bartmaske", aplicată pe umărul vasului. Dedesubtul măștii, cele mai multe vase prezintă o decorație cu rozete aplicate, medalioane cu portrete și steme.

În continuare este prezentată, prin 25 de piese, gresia de Raeren și din ținutul Aachen. Gresia produsă aici, începînd cu sec. al XV-lea, cuprinde vase de consum simple, cu glazură de sare, dar și vase fine, de valoare artistică remarcabilă, cum sînt urcioarele cu mască. În cadrul acestei categorii de produse se remarcă o primă etapă stabilită în jurul anului 1500 în care masca realizată prin incizie, este reprezentată într-o manieră naivă și o altă etapă din sec. al XVI-lea, cu așa numitele „Schnellen" (căni de băut) cu capac de cositor și aplicații în relief.

Un loc important în cadrul expoziției îl ocupă gresia din Westerwald, prezentată în mod ingenios în cadrul unui „stand" de tîrg, ca și în vitrine obișnuite.

Ceramica din cadrul „standului" este decorată cu pensula în albastru de cobalt sau violet de mangan. Sînt expuse aici în special vase de uz pentru bucătărie sau pentru conservarea alimentelor în pivniță. Formele și categoriile de vase sînt variate: urcioare, oale, căni, vase pentru oțet și untdelemn, butoiașe pentru rachiu, cu un decor care indică o fantezie deosebită. Majoritatea motivelor sînt pictate liber, ceea ce ridică valoarea artistică a pieselor respective.

Vasele de Westerwald expuse în vitrine și pe podium reprezintă o altă etapă de dezvoltare. Este vorba de vase luxoase de masă, urcioare cu decor în relief din Renașterea tîrzie, sau piese în forma și decorația cărora apar elemente de stil baroc. Aici se pot vedea urcioarele piriforme sau biliforme, căniță

https://biblioteca-digitala.ro

ASPECT DIN EXPOZIȚIE. OLĂRIE SMĂLȚUITĂ, DIN LUT

cilindrice cu capac („Humpen"), la care pe fondul gri deschis al glazurii de sare, se detașează decorul bogat în albastru închis.

Un grup aparte îl constituie gresia din Langerwehe, unde s-au produs pînă în sec. al XIX-lea vase de consum, în primul rînd pentru provizii. Decorul acestor vase cu caracter uzual este simplu, compus din linii în spirală sau medalioane cu marca meșterului. În cromatica acestor vase predomină culoarea brun închis și violet.

În cadrul aceleiași săli sînt expuse și cele 12 piese din faianță produse în micile manufacturi de la Köln și Poppelsdorf din a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, precum și 5 piese din sticlă lucrate în sec. al XVIII-lea și al XIX-lea la Stolberg, lîngă Aachen.

Cîteva vitrine au fost rezervate pentru prezentarea obiectelor cu caracter de cult : mici altare, crucifixe, icoane pictate pe sticlă.

A doua sală de expoziție cuprinde mobilier, obiecte de interior și de uz gospodăresc, piese de port și textile.

Mobilierul, reprezentat printr-un pat cu baldachin bogat sculptat provenind de pe Rinul inferior (1787) și șapte lăzi din Westerwald, Köln, Bergisches Land, Rinul inferior, este sculptat cu măiestrie de meșteșugarii din orașe, depășind stadiul „mobilierului țărănesc" așa cum apare la noi.

Obiectele de uz casnic demonstrează prin formă și decor preocuparea meșterilor din Renania pentru îmbinarea elementului util cu frumosul. Este deajuns să amintim, din seria acestor obiecte, pirostriile de fontă cu reliefuri figurale, fierul de sobă cu inserții de alamă și cupru, cîrligele pentru lampă, pentru a demonstra din plin cele afirmate mai sus.

În ansamblul acestei săli de expoziție, un capitol important îl constituie formele pentru prăjituri, marțipan și unt. Ele sînt cu atît mai impresionante, cu cît sculptura în lemn, la obiectele de uz curent, n-a înflorit în forme deosebite în Renania. Formele desăvîrșite din lemn servesc pentru prăjiturile făcute

https://biblioteca-digitala.ro

în zile de mari sărbători. Se remarcă cele pentru ,,Spekulatius" și ,,Printen" din Aachen, în care se fac prăjiturile între Sf. Nicolae și Anul Nou.

Pentru gofrete — ,,Waffeln" — un fel de prăjituri care se făceau de asemenea la Anul Nou, la lăsata secului, de Paști, la sfințirea bisericii sau la nunți sînt expuse o serie de tipare din metal, de forma unor cleşti din metal, cu motive figurale și geometrice executate într-o manieră naivă plină de farmec.

O bună parte din spațiul expozițional este ocupat de piesele de port și textile.

Deoarece în Renania portul popular a dispărut aproape complet încă dela începutul sec. al XIX-lea, el este prezentat prin puținele piese care s-au păstrat și printr-o serie de păpuși folclorice, îmbrăcate în costumele de odinioară.

Dintre piesele de costum se remarcă în special bonetele din Eifel de sud — Mosel, în majoritate cu broderii migăloase.

O categorie aparte o formează ,,imprimeurile albastre", grupate în cadrul unui ,,stand" de bîlci. Alături de ele sînt expuse într-o vitrină specială, tiparele cioplite în lemn sau cu știfturi de aramă, cu ajutorul cărora se imprimau modelele pe aceste țesături.

Întreaga sală este dominată însă de șirul celor 16 plăci de cămin și de sobă expuse central. Plăcile produse în micile ateliere alimentate de zăcămintele de fier din Eifel, fac parte, în sens strict, din arta populară. Modelele preluate din operele marilor gravori au fost interpretate de tăietorii de modele din turnătorii într-o manieră proprie, fiind folosite în cele mai modeste case țărănești.

În decorația plăcilor se întrevăd stilurile europene -gotic, Renaștere, baroc — cu elemente redate în manieră țărănească. Astfel, în sec. al XV-lea și al XVI-lea predomină în decorul plăcilor figurile de sfinți. Mai tîrziu, sub influența Renașterii, decorul se amplifică prin introducerea scenelor mitologice sau a celor din Biblie. Perioada de maximă dezvoltare a genului este atinsă în a doua jumătate a sec. al XVII-lea și prima jumătate a sec. al XVIII-lea, cînd, alături de motivele religioase, apar și motive laice.

Datorită modului științific în care a fost concepută, expoziția constituie un adevărat document asupra creației populare din Renania.

Privită ca un întreg din care nu trebuie să lipsească nici unul din genurile mai importante ale creației, expoziția oferă o imagine cuprinzătoare de ansamblu. În același timp, analizînd separat fiecare gen prezentat în cadrul expoziției, ne dăm seama că el a fost tratat evolutiv, oferind specialistului ca și vizitatorului obișnuit, posibilitatea unei înțelegeri depline a fenomenului artistic popular din Renania.

Dacă la aceasta adăugăm modul în care a fost realizată expunerea, concepția științifică și artistică deosebită care a stat la baza organizării expoziției la București — fapt subliniat cu prisosință de ziariștii din Köln, veniți la vernisaj, înțelegem de ce s-a bucurat de un mare succes.

Nu putem încheia fără cîteva cuvinte asupra catalogului, semnat de Dr. Adelhart Zippelius, directorul Muzeului renan în aer liber din Kommern, care a însoțit expoziția.

Catalogul, care cuprinde 144 de pagini și 232 de imagini, este în același timp un instrument de lucru științifc, riguros întocmit și un album de artă realizat la cel mai înalt nivel.

În primul capitol, autorul ne introduce în ,,atmosfera" creației din Renania prin definirea regiunii din punct de vedere istorico-etnografic, explicînd modul în care au apărut și s-au dezvoltat diferitele genuri. Este demn de remarcat modul critic în care dr. A. Zippelius privește diferitele aspecte ale artei.

După această introducere sînt prezentate succesiv capitolele legate de cele 567 exponate. Capitolul cel mai important — ,,ceramica" — este împărțit pe centre de producție: gresie de Siegburg, gresie din Köln și Frechen, gresie din Raeren și din ținutul Aachen, gresie din Langerwehe, gresie din Westerwald, (stand de olar cu gresie din Westerwald), oiărie din lut smălțuită.

Două capitole scurte—,,Faianță" și ,,Sticlă"—încheie seria prezentării vaselor de uz si decorative.

Alte capitole se referă la : ,,Forme pentru prăjituri, marțipan și unt", ,,Plăci de cămine și sobă", ,,Port și textile", ,,Unelte de lucru și casnice", ,,Artă populară religioasă", ,,Datini", ,,Tablouri" ,,Mobilă".

Fiecare capitol al catalogului are la început un text care prezintă pe larg specificul respectivului gen de creație, ponderea lui în arta renană, valoarea istorică și artistică, după care urmează fișele obiectelor.

Ținuta științifică a lucrării, condițiile grafice excepționale în care a fost tipărită, traducerea perfectă, realizată de Ruth Kraft, contribuie la informarea vizitatorilor din R.S. România, adăogînd o calitate în plus expoziției ,,Artă populară din Renania".

https://biblioteca-digitala.ro